

Döviz Kurlarındaki Hızlı Artışın İşletmeleri Etkileme Düzeyine Yönelik Kırşehir İlinde İşletmeler Üzerinde Bir Uygulama Çalışması

Özet

Fatih ÇELİK¹

Bu çalışmada, Türkiye’de 2013 yılı Mayıs, Haziran ve Aralık aylarında yaşanan ekonomik ve siyasi olaylar sonucu, döviz kurlarındaki hızlı ve ani artışın işletmelere etkileri, Kırşehir’deki firmalar üzerinde anket yöntemiyle araştırılmaktadır. 150 işletmeye anket soruları sorulmuş ve kur artışının işletmelere etkileri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Araştırma sonucunda döviz kurlarındaki hızlı ve ani artışın işletmeleri üretim, maliyet, satış, ithalat, yatırım ve karlılık açısından olumsuz, ihracatçı işletmelere üretim ve satış açısından olumlu katkı yaptığı tespit edilmiştir.

Kur artışı ülkede konut, otomotiv, hazır giyim, tekstil, elektrikli ev aletleri, mobilya ve tarım ürünleri sektörleri başta olmak üzere pek çok sektörü olumsuz etkilemektedir. Bu etkilere bağlı olarak, ülkede üretim, istihdam, yatırım, büyüme, milli gelir ve enflasyon rakamları olumsuz etkilenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Döviz Kuru, Ekonomik Büyüme, İhracat, Üretim, Enflasyon

An Applied Study on the Business Companies in Kırşehir Concerning the Effects of Sharp Increase in Foreign Exchange Rates on Businesses

Abstract

This study aims to examine, through a survey on the businesses in Kırşehir, the effects of an upsurge in foreign exchange rates on businesses, which have happened as a result of economical and political developments in May, June and July in 2013 in Turkey. In this context, a series of survey questions were asked to 150 businesses in order to see the effects of an increase in foreign exchange rates on businesses.

At the end of the our study, we concluded that the upsurge in foreign exchange rates negatively affects the businesses in terms of production, cost, sales, import, investment and profit but it positively affects the exporting businesses in terms of production and sales.

Increases in foreign exchange rates negatively affect a great deal of sectors in our country, mainly the sectors of housing, automotive, garment, textile, electrical household appliances, furniture and agricultural products. These effects in turn negatively affect the production, employment, investment, growth, national income and inflation figures in Turkey.

Keywords: Foreign Exchange Rate, Economic Growth, Export, Pruduction, Inflation

¹ Yrd. Doç. Dr., Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler MYO İktisat Öğretim Üyesi, celikf40@gmail.com

GİRİŞ

2 Mayıs 2013 tarihinde Amerikan Merkez Bankası FED'in (Federal Reserve Bank), parasal genişlemeden vazgeçeceği sinyalinin vermesi ile ekonomik nedenlerle küçük çaplı olarak artan, Haziran ayında gezi olayları ile yükselmeye başlayan döviz kurları, 17 Aralık siyasi olayları ile hızlı bir yükseliş trendine girmiştir. Aynı zaman dilimine denk gelen dünya ekonomisindeki gelişmeler ve Amerikan Merkez Bankası FED'in almış olduğu yeni kararlar, döviz kurlarındaki yükselişi daha da hızlandırmıştır.

Özellikle Amerika Birleşik Devletleri Merkez Bankasının almış olduğu kararlar gelişmekte olan ülkelere sermaye çıkışlarına neden olmuştur. Ülkemiz gelişmekte olan bir ülke olarak bu kararlardan oldukça hızlı bir şekilde etkilenmeye başlamıştır.

T.C Merkez Bankası, ülkede hiç bir kesimin tahmin edemeyeceği bir oranda faiz artırımına gitmiştir. Faiz oranlarındaki bu denli yüksek artış, iç tüketimin kısılmasına neden olarak, enflasyonu baskılayıp frenleyecektir.

Ekonomide yaşanan bu olumsuz gelişmeleri bertaraf etmenin yolu hızlı ve kararlı ekonomik tedbirler almak ve bu kararları uygulamakla mümkün olacaktır. Ancak 30 Mart 2014 yılında yapılan yerel seçimler bu kararların alınmasını engellemiştir. Çünkü kemer sıkma politikaları uygulamak hele ki seçim öncesinde bu yola başvurarak acı reçeteler yazmak, siyasi iktidarın oy kaybına neden olacaktır. Bunun için siyasi iktidarda, tüm işletmelerde, ülkedeki tüm kesimler gibi seçimlerin sonuçlanmasını beklemişlerdir. Bu açıdan 30 Mart 2014 tarihinde yapılan yerel seçimler genel seçim havasında geçmiştir.

Makro göstergelerde yaşanan olumsuzluklar nedeni ile ülkemizde özellikle bazı sektörlerde (talep esnekliğinin yüksek olduğu sektörler.) işletmeler oldukça zor günler geçirmektedirler. Faizlerin yükselmesi, döviz kurlarındaki ani artış, enflasyon oranlarındaki yükseliş, işletmelerin maliyetlerinin artmasına neden olmuştur. Maliyet artışları talebi daraltarak satışları olumsuz etkilemiştir. Satışlardaki azalmaya bağlı olarak üretici işletmelerin üretimlerini de düşürmüştür. Bu bakımdan ülke genelinde büyüme olumsuz etkilenmiştir.

Bu açıdan bakıldığında, 2014 yılı ikinci çeyrek büyüme rakamları beklentilerin altında kalarak %2.1 olarak gerçekleşmiştir. Beklenti %2.7'ydi. (TÜİK, Eylül 2014,)

Ekonomi çevreleri büyüme rakamlarının beklentinin altında kalmasını, faiz oranlarının yüksekliği nedeni ile yatırım oranlarının düşük kalmasına bağlamaktadırlar.

1.1. Türkiye'de Döviz Kurlarındaki Artışın Nedenleri

Ülkemizde Mayıs ayından itibaren döviz kurlarındaki artışın nedeni hem yurt içi hem de yurt dışı kaynaklıdır. Yurt içinde siyasi nedenler etkili olurken, yurt dışı nedenler ise dünya ekonomisinde yaşanan gelişmelere bağlıdır. Döviz kurlarındaki artış Mayıs 2013 tarihinde Amerikan Merkez Bankası FED'in tahvil alımlarını azaltacağını açıklaması ile ekonomik nedenlerle küçük çaplı olarak başlamıştır. 2013 Haziran ayında gezi olayları ile yükselmeye başlayan döviz kurları, 17 Aralık siyasi olayları ile hızlı bir tırmanışa geçmiştir. Aynı zaman dilimine denk gelen dünya ekonomisindeki gelişmeler ve Amerikan Merkez Bankası FED'in açıklamaları, Çin ekonomik verilerinin tahminlerinin altında kalması döviz kurlarındaki yükselişi daha da hızlandırmıştır. FED'in tahvil alımlarını azaltması ve parasal genişleme politikasını gevşetmesi gelişmekte olan ülkelere sermaye çıkışı anlamına gelmektedir. (Büyük, 2014),

2013 yılı Mayıs ayındaki FED toplantısından sonra gelişmekte olan ekonomilerden 2009 yılından bu yana en hızlı sermaye çıkışları yaşanmıştır. 2013 Mayıs ayından 2013 Temmuz ayına kadar geçen sürede, finans ve finans dışı sektörlerin dış borçlanmalarında herhangi bir sorun yaşanmamasına rağmen Türkiye'den 10 milyar ABD dolarına yakın sermaye çıkışı olmuştur. (Özkan, 2014, s.5). Bu sermaye çıkışları ise döviz kurlarının tekrar yükselmesi demektir.

Yurt içinde Hazirandaki gezi olayları, 17 Aralık 2013 tarihinde başlayan siyasi olaylar ve bundan sonra ülkede yaşanan siyasi gerilimin, ekonominin siyasetten ne kadar hızlı ve ne kadar çok etkilendiğini göstermektedir. Ülkedeki siyasi belirsizlik ekonomik belirsizliğe yol açmaktadır. Ekonomik belirsizlik ise kur yükselişi anlamına gelmektedir. (Karaca, Kapital, Ocak 2014, ss.40-42)

Döviz kurları hızla artmaya başladığı andan itibaren spekülâtorlerde önemli miktarlarda alım yaparak kurların daha da yükselmesine neden olmaktadır. Özellikle kurlar hızla yükselmeye başladığında borsadaki düşüşler altın ve dövize yönelmekte, spekülâtorlerle küçük yatırımcıların talebindeki artış döviz kurlarının daha da yükselmesine neden olmaktadır.

Döviz kurlarındaki artışın bir diğer nedeni de, ihracatı artırmak amacıyla ithal girdi talebinin artması, döviz talebini artırarak döviz kurunu yükseltmektedir. Bunu önlemek için yerli girdinin daha çok kullanıldığı ihracat türünün özendirilmesi gerekmektedir. (Atik, Eylül, 2013)

Kısacası ülkemizde son bir yılda döviz kurlarındaki hızlı değişimin doğrudan ve dolaylı pek çok nedenleri vardır. Bunlar arasında, dünya ekonomisinde yaşanan gelişmeler, (Amerika, Çin ve AB ülkeleri ekonomik veri açıklamaları, Amerikan Merkez Bankasının açıklamaları,), ülkemizdeki (Gezi Parkı, 17 Aralık Siyasi olayları, yerel ve Cumhurbaşkanlığı seçimleri,) ve dünyadaki siyasi olaylar (Ukrayna, Suriye, Irak vb. ülkelerdeki gelişmeler.) T.C Merkez Bankasının almış olduğu kararlar, (Ocak 2014 Faiz artırımı kararı, gibi) Spekülâtorlerin yaptığı alımlar, panik halinde borsadan kaçan küçük yatırımcıların altın ve dövize yö-

nelmesi, ülkeye doğrudan sermaye girişleri ve ülkeden doğrudan sermaye çıkışları, siyasilerin yaptığı açıklamalar, ithal girdi talebinin artması vb. etkenler sayılabilir.

1.1.1 2013 Haziran Öncesi Kurlardaki Artış

Döviz kurlarındaki artış Mayıs 2013 tarihinde Amerikan Merkez Bankası FED'in parasal genişlemeden vazgeçeceği sinyalini vermesi ile ekonomik nedenlerle küçük çaplı olarak başlamıştır. Ülkemiz daha önceki yıllarda da döviz kurlarında hızlı yükselişlerin etkisi altında kalmıştır. 1994, 2001, 2006, 2008, 2009 yıllarında da döviz kurları hızla yükselerek ekonomiyi olumsuz etkilemiştir. (Büyük, Şubat 2014), s.1) 10 Mayıs 2013 tarihinde döviz kurları 10 Şubat 2014 tarihindeki döviz kurları ile karşılaştırıldığında (aşağıdaki tablo 1.1. ve tablo 1.2'de görüldüğü gibi) yani dokuz aylık süre zarfında dolar kuru, yaklaşık %24 oranında, Euro kuru ise yaklaşık %29 oranında artış göstermiştir. Bu oldukça yüksek artış oranının ifade etmektedir.

Çalışmamızda dış ticarete en çok kullanılan dolar ve Euro kurlarındaki değişme oranları hesaplanıp açıklanmıştır. Ancak bununla birlikte tüm döviz kurlarında artış olmuştur. Bu durum tablo 1.1.de açıkça görülmektedir.

Tablo:1.1. 10 Mayıs 2013 Tarihli Döviz Kurları

Kur	Alış	Satış
Amerikan Doları	1,799	1,806
Avrupa Para Biri	2,333	2,348
İsviçre Frangı	1,87	1,895
İngiliz Sterlini	2,755	2,8
Danimarka Kronu	0,3117	0,3152
İsveç Kronu	0,2717	0,275
Norveç Kronu	0,3085	0,3125
Japon Yeni	0,0176	0,018
S. Arabistan Riyali	0,4765	0,487
Avustralya Doları	1,792	1,824
Kanada Doları	1,774	1,797
Rus Rublesi	0,053	0,06
Azerbaycan Manatı	2	2,3
Çin Yuanı	0,25	0,3
Romanya Leyi	0,465	0,56

Tablo:1.2. 10 Şubat 2014 Tarihli Döviz Kurları

Kur	Alış	Satış
Amerikan Doları	2,2120	2,2270
Avrupa Para Biri	3,0319	3,0440
İsviçre Frangı	2,4500	2,4870
İngiliz Sterlini	3,6090	3,6710
Danimarka Kronu	0,4018	0,4073
İsveç Kronu	0,3393	0,3440
Norveç Kronu	0,3587	0,3639
Japon Yeni	0,0215	0,0219
S. Arabistan Riyali	0,5840	0,5967
Avustralya Doları	1,9640	1,9970
Kanada Doları	1,9910	2,0240
Rus Rublesi	0,0597	0,0654
Azerbaycan Manatı	2,4807	2,8995
Çin Yuanı	0,3211	0,3792
Romanya Leyi	0,5860	0,7077

B.A.E. Dirhemi	0,43	0,5
Bulgar Levası	1	1,225
Kuweyt Dinarı	5,5	7

Kaynak:TCMB

1.1.2 Haziran 2013 Gezi Parkı Olaylarının Kurlara etkisi

2013 Haziran ayında yaşanan gezi olayları ekonomik kırılmanın, kurlardaki hızlı artışın başlangıcıdır. 10 Mayıs 2013 tarihindeki dolar kuru ile 1 Haziran 2013 tarihindeki dolar kuru(1 Haziranda 1\$ 1.87 alış, 1,86 satış kuru olarak gerçekleşmiştir.) karşılaştırıldığında dolar kurunda 20 günde artış %4 civarındadır. Bunun anlamı siyasi olayların kurları tetiklediğidir. Gezi olayları siyasi otoriteye iktidarda kaldığı süre içerisinde verilmiş en büyük gözdağıdır. Gezi olayları siyasi iktidarın otoritesinin sarsılmasına sebep olmuştur. Siyasi iktidarın otorite sarsılması ise ekonomide kur yükselişi ve borsadaki düşüş olarak kendini göstermiştir. Kurlarda %4 civarında artış olurken borsa BİST100 endeksi 03 Haziran 2013 tarihinde -%10.47 düşüş olarak gerçekleşmiştir. Bu durum son on yıl içinde borsadaki en hızlı düşüş olmuştur.(Dikbaş, Haziran 2013).

Aşağıdaki tablo 1,3'te gezi parkı olaylarının ekonomiyi etkileme düzeyi görülmektedir. Borsa değeri 31 Mayıs 2013 ile 6 Haziran 2013 tarihleri arasında yaklaşık 66 Milyar lira değer kaybetmiştir. (Atik, Haziran, 2013)

Tablo:1,3 BİST100 Endeksi

Tarih	Endeks	Değişim(%)
31 Mayıs 2013	85900	-1,35
03 Haziran 2013	76983	-10,47
04 Haziran 2013	80733	4,87
05 Haziran 2013	79637	-1,36
06 Haziran 2013	75895	-4,70

Kaynak: Aksiyon Dergisi, 10 Haziran 2013

1.1.3 17 Aralık 2013 Siyasi Olaylarının Kurlara Etkisi

17 Aralık siyasi olayları kurların çok hızlı yükselmesine neden olmuştur. Hükümette dört bakanın istifası ile sonuçlanan yolsuzluk ve rüşvet iddiala-

B.A.E. Dirhemi	0,5300	0,6192
Bulgar Levası	1,2962	1,5680
Kuweyt Dinarı	6,8224	7,9753

Kaynak:TCMB

rına bağlı siyasi olaylar, yapılan karşılıklı açıklamalarla ekonomiyi oldukça etkilemiştir. Tüm ülkelerde olduğu gibi bizim ülkemizde de, siyasi çekişmelerin ve çalkantıların yaşandığı bir ortamda ahlaki denge ve tutarlılık ülkenin ayakta kalmasını sağlayacak en önemli etkenlerden olacaktır.(Naisbitt, 1997, s.60)

Siyasi çekişmelerin mali piyasa paniğini tetikleyip tetiklemeyeceğini zaman gösterecektir. 2001 yılındaki gibi bir mali panik şimdilik ekonomi çevrelerinde beklenmemektedir. Ancak siyasi çekişmeler reel ekonomiyi olumsuz etkileyecektir. Belirsizlik ortamı geleceğe güveni sarsmaktadır. Bu durum ise, yatırımların düşmesi, iç talepteki daralma sonucu tüketim harcamalarının azalması, üretimin düşmesi ve buna bağlı olarak işsizliğin yükselmesine neden olacaktır.(Akat, 2014)

17 Aralıktan bugüne (10 Şubat 2014) kadar ki süreyi incelediğimizde, dolar kurundaki günlük ortalama artış % 0.28 çıkmaktadır. Bu durum ise Türk lirasının her gün değer yitirmesi anlamına gelmektedir.(Karaca, Capital, Şubat 2014, s.50)

1.1.4. FED Kararlarının Kurlara Etkisi

2008 yılında ABD eksenli küresel ekonomik krizin temel nedeni FED'in 2000-2004 döneminde genişleyici para politikası izleyerek politika faizlerini sürekli azaltması olarak gösterilmektedir. Bu politika ile FED, hem Amerika'da hem de bütün dünyada finansal krizi tetiklemiştir.(Çetinkaya, 2011.s.14). Bu günde yine aynı şekilde FED'in para politikası ile ilgili kararları tüm ülkeleri etkilerken, gelişmekte olan ülkeleri daha hızlı etkilemektedir. Kurlardaki artışın dış kaynaklı en önemli nedeni Amerikan Merkez Bankası FED'in para politikası ile ilgili olarak aldığı kararlardır.(Atik, Şubat 2014)

FED'in yaptığı açıklama ile tahvil alımlarını bir yıl içinde sonlandıracağını ilan etmesi, dünya piyasalarını derinden sarsmıştır. En olumsuz etkiler gelişmekte olan piyasalarda görülmüştür. Bu ülkelerde faizler artmış, borsalar yaklaşık %4 değer

kaybetmiştir. Milli paralar değer kaybederek, tahvil faizleri yükselmiş, altın ve petrol fiyatlarında düşüşler yaşanmıştır. (Atik, Şubat 2014,)

FED kararları gelişmekte olan ülkelerden olan Türkiye ekonomisini de oldukça etkilemiştir. Aşağıdaki tablo 1.4’de görüleceği gibi, FED’in varlık alımlarını 10 Milyar dolar azaltmasının ardından borsa %6,82’lik bir kayıp yaşamıştır. Dolar kuru bir günde %1,7 gibi artış kaydetmiştir. Altın fiyatlarında %5,72 gibi bir düşüş olmuştur. Ekonomimizin dünya ekonomisindeki gelişmelerden nasıl etkilendiği aşağıdaki tablo 1.4 incelendiğinde açıkça görülmektedir.

Tablo:1.4 FED Kararlarının Türkiye Ekonomisine Etkileri

İzlenen Değişken	Değişme
Altın Fiyatları	%5.72 Düşme
Dolar Kuru	% 1.7 artış
Euro Kuru	%0.26 artış
Faiz oranı	%7,61’e yükseldi
Borsa	%6.82’lik düşüş

Kaynak: Atik H. www.ankarastateji.org

1.2. Döviz Kurlarındaki Hızlı Artışın Ekonomiye Etkileri

Döviz kurlarındaki yükseliş TL’nin değer kaybı anlamına gelmektedir. Gelişmekte olan ülkelerin para birimlerine bakıldığında Endonezya parası ile birlikte TL en çok değer yitiren para olarak gözükmektedir. TL’nin değer kaybı enflasyon olarak ekonomiye yansımaktadır. Enflasyon ise üretim kararlarından, yatırım ve tüketim kararlarına kadar geniş bir yelpazede etkili olmaktadır.(Atik, Aralık 2013)

Döviz kurlarındaki hızlı artış, ekonomiyi temelde iki yönden etkilemektedir. Bunlardan birincisi fiyat etkisi, ikincisi ise bilanço etkisidir. Bu iki etkinin enflasyon, cari işlemler dengesi ve ekonomideki büyüme üzerinde çeşitli yansımaları olmaktadır.

Fiyat etkisi ithal mallarının fiyatını döviz cinsinden artırmakta, ihraç ürünlerinin de TL cinsinden fiyatlarını düşürmektedir. Fiyat etkisi enflasyonu olumsuz etkilerken, cari işlemler dengesini olumlu etkilemektedir.(Karaca, Ekonomist, Şubat 2014, ss.45-46)

Döviz kurlarındaki artış bilanço etkisi ile ekonomiye olumsuz yansımaktadır. Kurların hızla yükseldiği dönemlerde şirketler dövizde açık pozisyonda olmaları nedeni ile TL cinsinden daha fazla kaynak ayırarak vadesi gelen borçlarını ödemek amacıyla yatırımlara daha az kaynak ayırmaktadırlar. Bu durum ise ülkede üretimden, büyümeye ve işsizliğe kadar ekonomiyi olumsuz etkilemektedir.

Bu olumsuz etkilerin yanında kurlardaki yükseliş ihracatı artırırken ithalatı düşürecektir. Gerçekten de özellikle Avrupa’nın resesyondan çıkarak toparlanmaya başlaması, ihracatta en önemli pazarımız olan Avrupa’ya ihracatımız kurlarında etkisiyle artış gösterecektir. Bu durum iç talepteki daralma nedeniyle yaşanan üretim düşüşünün etkilerinin azalmasını sağlayacaktır. (Karaca, Ekonomist, Ekim 2013).

Özellikle Ocak 2014 ve Şubat 2014 ihracat rakamları bir önceki yılın aynı aylarına göre %8’lik artış göstermiştir. (Ekonomi Bakanlığı, 2014) Kurlardaki artışın ithal mallarının fiyatını yükseltip iç talebi düşürmesi hemen gerçekleşmemektedir. Ancak uzun dönemde ithalatın azalması, turizm gelirlerinin artması eklendiğinde ise dış ticaret açığının azalmasını sağlayacaktır.(Parasız, 1995, s.206)

Döviz kurlarındaki hızlı artış ve faiz oranlarındaki yükseliş ekonomiye talep düşüşü olarak yansımaktadır. Ülke siyasi belirsizlik, yüksek döviz kuru, yüksek faiz, enflasyon baskısı, yatırım ertelenmesi ve seçim gündemiyle 2014 yılına girmiştir. İşsizlik oranları yatırımlardaki düşüşe bağlı olarak artacaktır. Açıklanan 2013 yılı işsizlik rakamlarına baktığımızda 2013 yılı işsizlik oranı %9,7, tarım dışı işsizlik ise %12 olarak gerçekleşmiştir. Bu rakamları 2012 yılı ile karşılaştığımızda (2012 yılında işsizlik Oranı %9,2dir.) 2013 yılında arttığı görülmektedir.(TUİK,2014)

Bu belirsizlik ortamında kurlardaki artışa bağlı olarak yatırımların yavaşlaması, işsizlik oranlarının 2014 yılında çift haneli olarak gerçekleşmesine yol açacaktır. Ülkedeki tüm kesimler seçimlere kadar bekle gör pozisyonu almışlardır. Seçim sonuçlandıktan sonra işletmelerde yatırım erteleme kararlarını yeniden gözden geçirmeye başlamışlardır. (Bozkuş, Ocak 2014,ss.14-15)

Döviz kurlarında yaşanan hareketlilik reel piyasalarda hemen etkisini göstermeye başlamıştır. Ta-

lep düşüşleri ve fiyat artışlarına bağlı olarak 2014 yılının hemen başında satış ve üretimde sert düşüşler görülmeye başlanmıştır.(Para Dergisi, Ocak 2014). Gerçektende yapmış olduğumuz ankette de, 110 şirketin neredeyse tamamında satışlarında düşüş, üretici firmalarında (ihracatçılar hariç) büyük kısmında üretim düşüşü görülmektedir.

Döviz kurlarındaki artışın bir etkisi de enflasyon üzerinde görülecektir. 2013 yılında kur artışlarının enflasyona yansımamasının temel nedeni işletmelerin kur artışlarının maliyetini satış fiyatlarına eklememelerinden kaynaklanmaktadır. Ancak, 2014 yılında işletmeler bu kur artışlarını fiyatlara yansıtmayacak ve enflasyon yükselmeye başlayacaktır. Zaten Ocak 2014 enflasyon rakamları oldukça yüksek olarak gerçekleşmiştir.(Karaca, Şubat 2014)

Kurlardaki yükselişin etkisi ocak enflasyonunun (TÜFE aylık bazda %1.98, Yİ-ÜFE’de aylık bazda %3,32 artış göstermiştir.) yükselmesine neden olmuştur. Şubat ayında da TÜFE aylık bazda %0,43, Yİ-ÜFE %1,38 yükselerek TÜFE’de yıllık %8’e Yİ-ÜFE’de ise yıllık %12,4 ulaşmıştır. Kurlardaki artış enflasyonu artırmaya devam etmektedir.(TUİK,2014)

Döviz kurlarındaki hızlı artışların ekonomide bir diğer önemli etkisi de yatırımlar üzerinde görülmektedir. Büyük işletmelere yön veren CEO Klübe üye CEO'lara yönelik yapılan bir ankette, 139 CEO Club üyesinin %62'sinin 2014 yılındaki yatırımlarını erteleme ya da yatırımdan vazgeçmeyi düşündüğünü göstermektedir. (Büyük, Şubat 2014,s.1)

Yine bizim yapmış olduğumuz ankette de işletmelerin tamamı yatırımlarını ertelemeyi ya da 2014 yılında yatırımdan vazgeçtiklerini belirtmekte, ancak 30 Mart yerel seçimlerine göre görüşlerini revize edebileceklerini belirtmektedirler. İşletmeler yerel seçim sonrasında yaşanan bu olumsuzlukların büyük ölçüde ortadan kalkacağına inanmaktadırlar. Zaten Uluslararası Para Fonu (IMF) Türkiye'nin 2014 yılı büyüme tahminini %4 olarak açıklamıştır. Türkiye ile ilgili görüş olarak ta sıkı para politikasından vaz geçilmemesi gerektiğini belirtmektedir. (IMF, 2014) AB'nin ve OECD'nin tahmini de, Türkiye'nin 2014 yılında yaklaşık %4 büyüyeceği yönündeydi. Ancak IMF ve OECD Türkiye'nin tahmini büyüme rakamlarını revize ederek %4 büyümeden %2 büyüme

düşürmüştür.

Mali krizle karşı karşıya kalan ya da kriz belirtisi etkenlerin sayısı artmaya başladığında, (kur yükselişi, siyasi çekişme, enflasyon artışı, borsadaki ani ve hızlı düşüşler vb.) bir hükümet kararlı adımlar atmak zorundadır. Önemli olan soğukkanlılığı koruyup telaşa kapılmamaktır. (Krugman,2008, s.176).

Döviz kurlarındaki bu hızlı artışı önlemek amacıyla Merkez Bankası da aralıklarla piyasaya doğrudan müdahalelerde bulunmuştur. Bu müdahale amaçlı satılan dövizin miktarının 3 milyar 150 milyon dolar olduğu açıklanmıştır.(TCMB,2014)

Bu müdahaleler tek başına yeterli olamadığından TCMB faiz artışına gitmiştir. Ocak 2014'te yapılan Para Kurulu toplantısından hiç kimsenin beklemediği oranda faiz artışı çıkmıştır. Alınan kararlar kurları aşağı doğru çekerek enflasyon baskısını hafifletmiştir. (Atik,Hayriye,2014) Ocak 2014'de yapılan Para Politikası Kurulu kararları ile haftalık repo faizi %4,5'ten %10 yükseltilmiştir. Merkez Bankası marjinal fonlama oranını %7,75'ten %12'ye, açık piyasa işlemleri çerçevesinde bankalara repo işlemleri yoluyla tanınan borçlanma faiz oranı %6,75 den %11,5'e, Merkez Bankası borçlanma faiz oranı %3,5'ten %8' yükseltilmiştir. Alınan bu kararlarla enflasyon görünümünde belirgin iyileşme sağlayana kadar, para politikasındaki sıkı duruş sürdürülmek istenmektedir.(Para Politikası Kurulu Kararı, Ocak 2014,)

2.1.Döviz Kurlarındaki Hızlı Artışın İşletmeleri Etkileme Düzeyine Yönelik Kırşehir İlinde İşletmeler Üzerinde Bir Uygulama

Döviz kurlarındaki hızlı artışın işletmeleri etkileme düzeyi çalışması Kırşehir'de faaliyet gösteren işletmeler üzerinde test edilmeye çalışılmıştır. Araştırmanın amacına ulaşmak için Kırşehir'de faaliyet gösteren 150 işletmeye anket yöntemi ile çeşitli sorular sorulmuş ancak işletmelerin 110'undan cevap alınabilmiştir. Anket yüz yüze gerçekleştirilmiş genellikle işletme ortakları ya da genel müdür seviyesinde ankete cevap alınmıştır. Anket soruları 1 ila 10 Şubat 2014 tarihleri arasında uygulanmıştır.

2.1.1 Kırşehir İli Hakkında Genel ve Ekonomik Bilgiler

Kırşehir ili Anadolu coğrafyasının ortasında orta gelişmişlik düzeyine sahip büyük şehirlere ve pazarlara olan yakınlığı ile göze çarpan, sürekli göç veren ve ülke düzeyinin altında nüfus artışına sahip bir şehirdir.

2.1.2 Kırşehir İlinin Coğrafi Yapısı

Kırşehir ili İç Anadolu Bölgesinin tam ortasında orta Kızılırmak bölümünde yer almaktadır. Doğu ve güneydoğusunda Nevşehir, batı ve güneybatısında Ankara, kuzey batısında Kırıkkale, kuzey ve kuzey doğusunda Yozgat, güneyinde ise Aksaray iline komşudur. Yüzölçümü 6,570 Km²dir. Biri merkez ilçe olmak üzere toplam 7 ilçesi, 19 kasabası ve 222 köyü bulunmaktadır. Şehir karasal iklim kuşağındadır. İl sınırları içinde, Hirfanlı, Çuğun ve Kesik Köprü barajları bulunmaktadır. Kırşehir ilinin nüfusu 254.000 kişidir. Okur yazar oranı %92dir.(Milli Prodüktivite Merkezi, 2010,)

2.1.3. Kırşehir İlinin Ekonomik Yapısı

Kırşehir ilinde 825 adet şirket olup büyük çoğunluğu Limited Şirket statüsündedir. 825 şirketin dağılımı şöyledir. 98 Anonim Şirket, 715 Limited Şirket ve 12 adet Kollektif Şirkettir. (Kırşehir Ticaret ve Sanayi Odası,2014),

Kırşehir ilinde bir adet Organize Sanayi Bölgesi (OSB) bulunmaktadır. OSB 1992 yılında kurulmuştur. Organize sanayi bölgesinde 70 adet üretici firma bulunmaktadır. Şehir genelinde 119 sanayi işletmesi mevcuttur. (Kırşehir İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğü,2009) 2013 yılı itibari ile Kırşehir’de 18 ihracatçı firma, 40 ithalatçı firma bulunmaktadır. (ilçedeki firmalar dahil edilmiştir.) 2013 yılında 219.876.000 dolarlık ihracat ve 201.578.000 dolarlık ithalat gerçekleşmiştir.(TC Ekonomi Bakanlığı,2014)

Kırşehir ili imalat sanayi gelişmişlik sıralamasında iller arasında 45. Sırada yer almaktadır. Sağlık sektörü gelişmişlik sıralamasında 26 ve eği-

tim gelişmişlik sıralamasında 34. Sırada yer almaktadır(Aktürk,2013. s.86)

Kırşehir ilinde Ahi Evran adında bir üniversitesi mevcut olup, Kırşehir ekonomisinde önemli bir yere sahiptir. Üniversitede yaklaşık 17.500 öğrenci eğitim öğretim görmektedir.(Ahi Evran Üniversitesi,2014)

2.2. Kırşehir’deki Firmaların Döviz Kurlarındaki Artıştan Etkilenme Düzeyinin Ölçülmesi

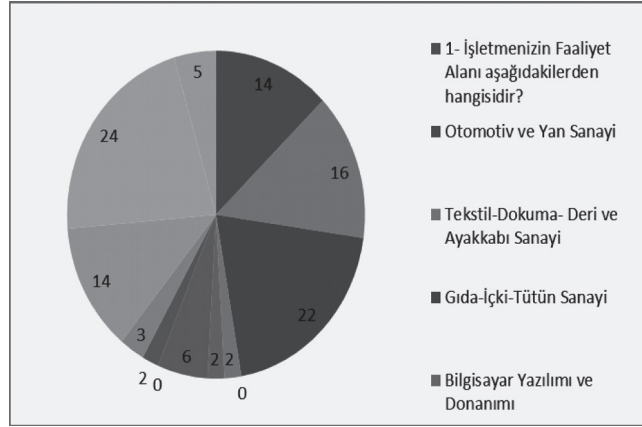
Anket soruları üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm işletmelerin genel yapılarını ölçmeye yönelik sorular. (İşletmenin türü, faaliyet konusu, çalıştırılan personel sayısı, dış ticaret yapılıp yapılmadığı, dış ticaretteki konumu vb.). İkinci bölüm işletmelerin kurlardan etkilenme düzeylerinin ölçülmesine yönelik sorulardan oluşmaktadır. (Döviz kurlarındaki artış sonrası, üretim, maliyet, satış, ihracat, ithalat, yatırım ve işletmenin istihdam seviyesindeki değişme düzeylerine ilişkin sorular.) Üçüncü grup sorular ise anketi cevaplayan personelin durumuna ait sorular. (işletmedeki konumu, eğitim durumu vb.) Anketimizde bir de ucu açık olarak işletmelerin 2014 yılındaki yatırım kararlarına ilişkin düşünceleri sorulmuştur.

2.2.1 Ankete Dahil Olan İşletmelere Ait Genel Bilgiler

Ankete katılan 110 işletmeden 52 tanesi 10 işçi den az işçi çalıştıran küçük işletmelerdir. İki işletme ise 250 den fazla işçi çalıştıran büyük işletme niteliğindedir. 110 işletmeden 59’u ticari işletme iken 51 tanesi üretim işletmesidir. 110 işletmenin %’69’u dış ticaret yapmaz iken dış ticaret yapanların oranı, %31’dir. Dış Ticaret yapan firmaların %29’u İhracatçı, %18’i ithalatçı ve %53’ü ise hem ihracatçı hem de ithalatçı firmalardır.

İşletmelere sorulan diğer bir soruda niçin dış ticaret yapmadıkları ile ilgilidir. Bazı firmalar dış ticareti hiç düşünmemekte, hatta bazıları hiç gerek duymadıklarını belirtmişlerdir.

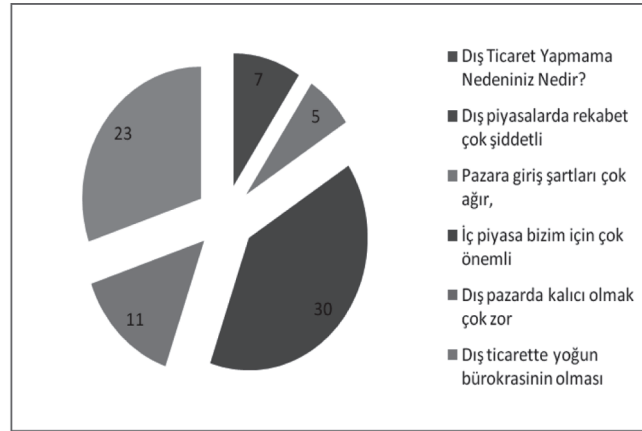
Şekil:2.1 İşletmenin Faaliyet Alanı

Ankete dahil olan işletmelerin faaliyet alanlarına baktığımızda karşımıza Şekil 2.1'deki durum çıkmaktadır. İşletmelerin %22'si İnşaat, %20'si Gıda,

%14'ü tekstil, %13'ü mobilya ve %13'ü Otomotiv sektöründe faaliyette bulunmaktadır.

Şekil:2.2 Dış Ticaret Yapmama Nedeni

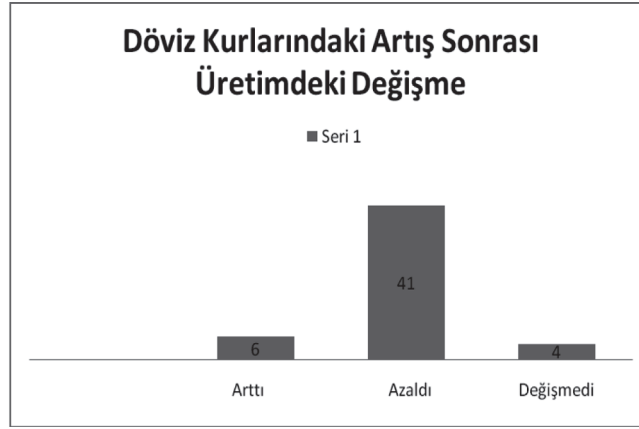

İşletmelere dış ticaret yapmama nedenlerini sordüğümüzde 30 işletme iç piyasanın kendileri için çok önemli olduğunu belirtmekte, 23 işletme ise dış pazarlarda kalıcı olmanın zorluğunu ileri sürmektedir. 11 işletme de dış ticaretteki yoğun bürokrasi nedeniyle dış ticaret yapmadıklarını belirtmektedirler.

2.2.2 İşletmelerin Döviz Kurlarındaki Artıştan Etkilenme Düzeyleri

İşletmelerin döviz kurlarındaki hızlı artıştan etkilenme düzeyine baktığımızda, işletmeler kur artışlarından hızlı ve olumsuz olarak etkilenmiştir. Özellikle bazı firmalar üretim ve satış yaptıkları sektöre bağlı olarak çok yüksek oranda kur artışının olumsuz etkisine maruz kalmışlardır. Bu durum aşağıdaki şekillerle tespit edilmiştir.

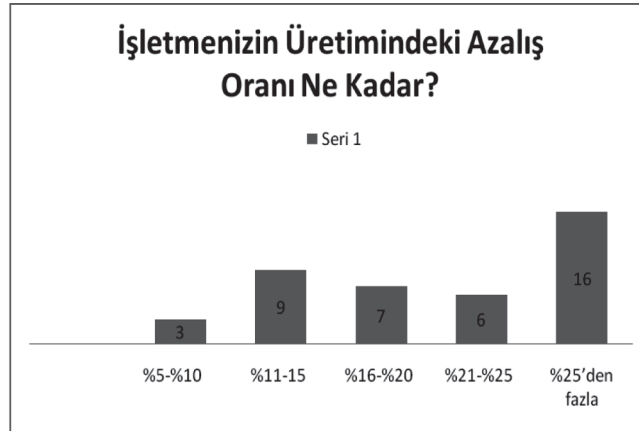
Şekil:2.3 Kur Artışı Sonrası Üretim Değişmesi

Üretim işletmelerinin döviz kurlarındaki artış sonrası üretimdeki değişme oranlarına baktığımızda şekil 2.3.de de görüldüğü gibi, 51 işletmeden 41 adetinin üretimde azalma yaşadığı, 6 tanesinin üretiminin arttığı ve 4 tanesinin üretimdeki durumu kurlardaki artış öncesine göre değişmediği görülmektedir.

Üretim seviyesi kurlardaki artış öncesine göre artış gösteren altı işletme ile üretim seviyesi değişmeyen dört işletmenin tamamı ihracatçı firmalardır. Bunun dışında kalan 41 firma ise yurt içine satış yapan firmalardır. Yurt içi talep düşüşleri nedeniyle üretim düşüşleri yaşandığını ortaya koymaktadır.

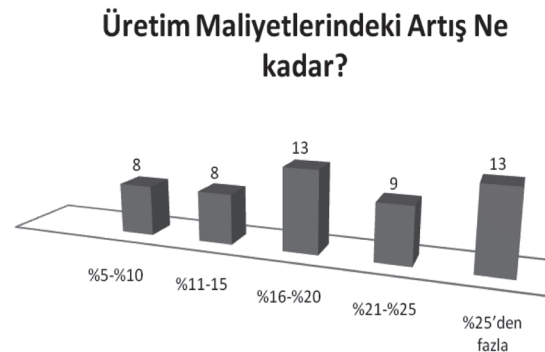
Şekil:2.4 Kur Artışı Sonrası Üretimdeki Azalış Oranı

İşletmelerin kurlardaki hızlı artış sonrası 10 şubat 214 tarihi itibariyle üretim azalışlarına baktığımızda Şekil.2.4'te 16 işletmede %25 ve daha fazlası düşüş yaşanırken, 9 işletmede %11-15 arası düşüş yaşanmaktadır. Kısacası üretim azalışı %10'dan

fazla olan 38 işletme bulunmaktadır. İşletmeler döviz kurlarındaki artışa bağlı olarak üretim düşüşleri yaşamışlardır. Bunun anlamı fiyat artışları talebi düşürmüş buna bağlı olarak üretimde azalmıştır.

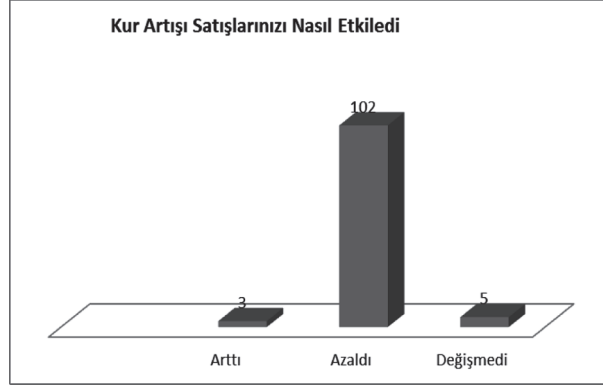
Şekil:2.5. Kurlardaki Artış Sonrası Üretim Maliyetleri

Üretim yapan işletmelerin kur artışı sonrası üretim maliyetlerine baktığımızda tamamının kur artışından olumsuz etkilendiği görülmektedir. Anket katılan işletmelerden 13 işletme %16-20 ve 13 işletme %25'ten daha fazla maliyet artışının olduğunu beyan etmektedir. Bu işletmeler girdilerinin

önemli kısmını ithal ettiğini belirten işletmelerdir. Kurların maliyetleri artırdığı şekil 2.5'te açıkça görülmektedir. Buradan elde edilecek en önemli çıkarım, ithal girdi ile çalışan işletmelerin kurlardaki artış nedeni ile maliyetleri daha çok yükselmiştir.

Şekil:2.6 Kurlardaki Artış Sonrası Satışlar

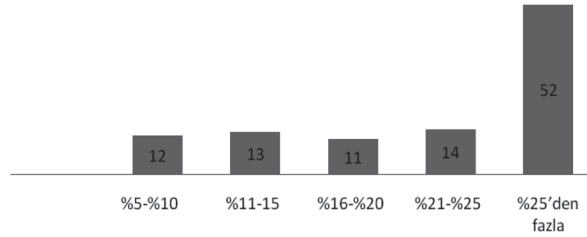

Kur artışı sonrası işletmelerin 102 tanesinde satışlar düşmüştür. Bu oran ankete dahil olan işletmelerin %93'e yakınına oluşturmaktadır. Satışları de-

ğişmeyen 5 işletme ve satışları artan 3 işletme ihracatçı firmalardır. Kur artışı yurt içi talebi düşürdüğü için satışlarda buna bağlı olarak düşmektedir.

Şekil:2.7 Kur Artışı Sonrası Satışlardaki Azalış

Satışlarınızda Azalış Oranı Ne Kadar?

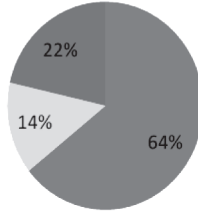
Kurlardaki yükseliş fiyatların yükselmesine neden olmuş hatta işletmeler 2013 yılında ve Ocak 2014 te kur artışlarını satışlarına yansıtmadıkları halde kur artışları psikolojik olarak talebi düşürerek satışların düşmesine neden olmuştur. Ankette yüz yüze yapılan görüşmelerde işletmelerin kurların artırdığı maliyetlerin şubat ayından itibaren fiyatlara yansıtacağı belirtilmekteydi. Bu durum 2014 Şubat ayında gerçekleşmiş durumdadır. Özellikle Türkiye genelinde otomotiv pazarında %30 daralma olduğu belirtilmektedir.(Vatan gazetesi,2014) Yapılan açıklamalarda otomotiv sektöründe talepteki keskin düşüş nedeni kur artışının maliyetleri hızla yükseltmesidir. Bunun sonucu sıfır km araçlarda satışlar çok hızlı düşmüştür. Bu açıdan otomotiv piyasası %30 civarında daralmıştır. Yaptığı-

mız çalışmada da satışlardaki düşüş tablo 2.7'de açıkça görülmektedir.

Fiyat artışları talebi daha da kısarak enflasyonun yükselmesini engelleyecek ancak, üretimin düşmesi sonucu olarak işsizliğin artmasına neden olacaktır. Bu açıdan bakıldığında satışlardaki düşüş ekonomide gelecekte istikrarsızlığa yol açabilecektir. Faiz oranlarındaki artış, kredi kartlarında taksit sayısının sınırlandırılması, zorunlu olmayan tüketim mallarında talebi daha da düşürmüştür. Bu durum gelecekte bazı sektörlerde işletmelerin iflasına ve kapanmalarına neden olabilecektir. Bunun için önlemlerin hemen alınması ekonomik istikrar için büyük önem arz etmektedir.

Şekil:2.8 Kur Artışı Sonrası İhracat Döviz Kurlarındaki Artış Sonrası İhracatınız Nasıl Etkilendi?

■ Arttı ■ Azaldı ■ Değişmedi

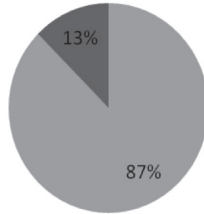

Döviz kurlarındaki artış ihracatçı firmaları olumlu olarak etkilemiştir. Ankete katılan ihracat yapan firmaların %64'ü ihracatlarının arttığını, %22'si değişmediğini ve %14'ü ihracatın azaldığını ifade etmektedir. Kurlardaki artış ülkenin dış ticaret açığının azalmasına neden olacaktır. Şekil 2.8'de de görüldüğü gibi Kur atışı ihracatçı firmaları olumlu etkilemiş ve aşağıdaki şekil 2.9'da görüldüğü gibi

ithalatçı firmaları olumsuz etkileyerek ithalatın düşmesine neden olmuştur. Bu durum ise dış ticaret açığını düşürecektir. Anketten çıkardığımız diğer bir sonuç ise, kurlardaki artışın ihracatçı firmaların ihracatını %10-15 civarında arttırdığıdır. Ankete cevap veren 18 ihracatçı firmadan 10 tanesi ihracatlarının %10 civarında arttığını belirtirken 4 işletme %15 civarında arttığını beyan etmektedir.

Şekil:2.9. Kur Artışı Sonrası İthalat Kurlardaki Değişme Sonrası İthalatınız Nasıl Etkilendi

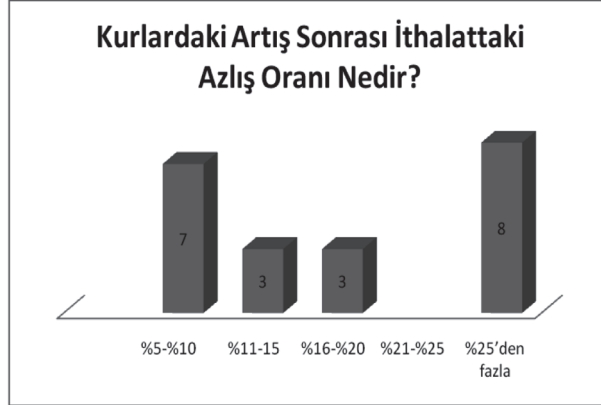
■ Arttı ■ Azaldı ■ Değişmedi

Kurlardaki artış sonrası ithalat, ankete cevap veren işletmelerin %87'sinde azalma göstermiştir. %13'ünde ise değişmediği belirtilmiştir. İthalatın kur artışından etkilenmediğini belirten firmalar ihracat ürünlerinde ithal girdi kullanan işletmelerdir. İhracatı artırabilmek için ithalatta artmıştır. Ancak özellikle zorunlu olmayan mallar satan işletmele-

rin tamamında ithalat kur artışı nedeni ile düşmüştür. Kurlardaki artış ithal mallarının fiyatını yükselterek yurt içi talebini düşürmüştür. Özellikle teknolojik mallar, (cep telefonu, bilgisayar, motorlu tarım aletleri ve otomotiv vb.) ithalatı önemli oranda düşmüştür.

Şekil:2.10. Kur Artışı Sonrası İthalattaki Azalma

Döviz kurlarındaki artış sonrası ithalatçı firmaların %87 'i ithalatın azaldığını belirtmiştir. Bu firmalar incelendiğinde şekil 2.10'da görüldüğü gibi 21 adet ithalatçı firmanın 8 tanesi ithalatın %25'den fazla azaldığını ifade etmektedir ki, bu oran olarak %38'ine tekabül etmektedir. Diğerleri ise 7 firma %10 civarında azaldığını 3 firma ithalatlarının %10-15 aralığında azaldığını, 3 firma da %16-20 aralığında azaldığını ifader etmektedir. İşletmelerle yüz yüze yapılan görüşmede bazı işletmelerin ithalatının son bir ay da tamamı ile durduğu bir kısmında %30'dan fazla azalma gösterdiği belirtilmektedir.

İşletmelere bu ankette yöneltilen açık uçlu soruda yatırım kararları sorulmuş, ankete dahil olan işletmelerin tamamı 2014 yılında yatırımları dururdularını ve 30 Mart yerel seçimleri hatta Ağustos 2014 de yapılacak Cumhurbaşkanlığı seçimleri sonuçlarına göre yatırım kararı vereceklerini belirtmediler. Özellikle dövizle borçlanarak asla yatırım yapmayacaklarını ve faiz oranlarında seçim sonrası düşüş beklemediklerini beyan etmektedirler.

Anket uygulaması esnasında işverenlerin büyük çoğunluğu 2014 yılının, Türkiye'de seçim yılı ol-

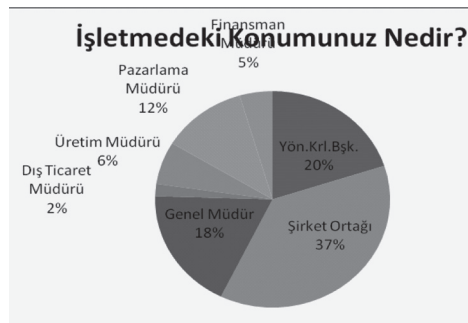
masından dolayı kayıp yıl olarak kabul ettiklerini ifade etmektedirler.

Ankette işletmelere yöneltilen sorulardan bir tanesinde işletmeden kur artışına bağlı olarak işçi çıkarıp çıkarmadıkları yönündedir. Bu soruya işletmelerin 8 tanesi evet 102 tanesi hayır cevabı vermiştir. Ankete dahil edilen 110 işletmeden %93'ü işçi çıkarmamış, sadece %7'si işçi çıkarmıştır. İşçi çıkaran işletmelerde satışları çok hızlı düşen otomotiv ve cep telefonu ithal eden birkaç firmadır. İşçi çıkaran işletmelerinde, 1-2 tane işçi çıkardığı yüz yüze görüşmede tespit edilmiştir. Kur artışının maliyetleri yükseltmesi nedeni ile işletmeler henüz işçi çıkaracak kadar etkilenmediklerini ancak bu şekilde devam etmesi halinde yıl sonuna doğru işten çıkarmaların başlaya bileceğini belirtmektedirler.

2.3 Anketi Cevaplayan Personelin İşletmedeki Durumu

Ankete cevap verenlerin işletmedeki durumlarını belirleyen soruların sorulduğu bu bölümü amacı, cevap verenlerin konuya hakimiyetleri ölçmek ve anketin güvenilirliğini artırmaktır.

Şekil:2.11 Anketi Cevaplayanın İşletmedeki Konumu

Anketi cevaplayan işletme yöneticilerine baktığımızda, şekil 2.11'de görüldüğü gibi %37'sinin şirket ortağı olduğu, %20'sinin yönetim kurulu başkanı, %18'inin genel müdür seviyesinde olduğu görülmektedir. Buna göre Ankete cevap verenler konuya hakim ve işletmede işin içinde konumunda bulunmaktadırlar. Bu durum ise anketin güvenilirliğini yükseltmektedir.

3.1 Sonuç ve Değerlendirme

Türkiye'de döviz kurlarındaki hızlı yükselişin ülke içinden ve ülke dışından kaynaklanan siyasi ve ekonomik nedenleri bulunmaktadır. Bu nedenlerle yükselişe geçen ve seçim atmosferi nedeni ile bir türlü düşürülemeyen, ancak alınan tedbirlerle en azından yükselmesi engellenen bu kur artışları ekonomiyi pek çok kanaldan etkilemeye başlamıştır.

Özellikle reel ekonomi kur artışından en çok etkilenen kesim olarak dikkat çekmektedir. Yaptığımız çalışmada bu durum açıkça görülmüştür. Ülkedeki işletmelerin siyasi çekişmeler nedeniyle ekonomik olarak etkilenme düzeyinin oldukça yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Özelde Kırşehir ilinde işletmeler incelenmiş bu analiz genelleştirilip Türkiye genelindeki işletmelere uyarlaması yapıldığında sonuç çok fazla değişmeyecektir.

Ülkede kur artışı ve faiz oranlarındaki artış nedeni ile iç talepte yaşanan düşüslere bağlı olarak, işletmelerin satışları düşmüştür. Satış düşüşü beraberinde üretim düşüşlerinin yaşanmasına neden olmuştur. Yapılan analizlerde işletmelerin üretim düşüşüne rağmen işçi çıkarmayı düşünmedikleri sonucuna varılmıştır. Fiyatlardaki artış özellikle ithal mallarının talebini düşürmüştür. İthal malları satan ticari işletmeler bu kur artışından en çok olumsuz olarak etkilenen bir diğer kesim olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kur artışları enflasyonla mücadeleyi de olumsuz etkilemiştir. 2014 yılında aylık enflasyon oranları Eylül ayında dahil olmak üzere beklentilerin üzerinde artış göstermiştir. Son açıklanan işsizlik rakamları işsizliğinde 2014 yılında çift hanelere tırmanacağını göstermektedir.

2014 yılı ülkemizde seçim yılı olarak belirlenmiştir. 30 Mart yerel seçimleri son yaşanan olaylarla birlikte genel seçim havasında geçmiştir. Seçim at-

mosferi ise ekonomik belirsizliği beraberinde getirmektedir.

Özellikle siyasi gerilim ekonomiyi germiş ve yıllardır elde edilen kazanımların kaybedilmesine neden olmasından korkulmaktadır. 2013 yılında %4 büyüme gerçekleştiren ekonomimizin, 2014 yılında %2 civarında büyüyeceği tahminleri açıklanmaktadır. Sadece bu rakamlar bile ekonominin son olaylardan nasıl etkilendiğini ortaya koyan çok çarpıcı bir sonuçtur.

Aslında ekonominin sakinleşmesinin en temel yolu, bir an önce siyasi gerilimin düşürülmesi ve ekonomiyi rahatlatacak açıklamaların yapılmasına bağlıdır. Tüm tarafların, ekonomiyi sakinleştirecek açıklamalara ihtiyacı varken, bu davranış ülkeye en büyük hizmet olacaktır. Çünkü iş çevrelerinde bu tür açıklamalar dört gözle beklenmektedir.

Aslında bu kur artışlarının işletmeler üzerindeki olumsuz etkileri 2009 yılında yapıldığı gibi özel tüketim vergilerinin belirli bir süre ile askıya alınması ya da bu vergilerinin oranlarının düşürülmesi yurt içi talebi arttırarak işletmeleri rahatlatacaktır.

Faiz oranlarında indirim yatırımları canlandıracak ancak, enflasyonun daha da artmasına neden olacağı için merkez bankası faiz oranlarını bir süre daha düşürmeyeceği yönünde açıklamalarda bulunmaktadır.

Hükümetin alacağı kararlarla, işletmelerin yatırımlarını artırması için yeni yatırım teşvikleri getirmesi üretim ve büyüme açısından zorunluluk arz etmektedir. Kısacası ülkede yaşanan siyasi gerilimler reel ekonomiyi germiştir. Reel ekonominin desteklenmesi ülke refahı açısından büyük önem taşımaktadır.

Kaynakça

AKAT, Asaf Savaş; (2014), "Siyasi Kavganın ekonomiye Etkisi", (<http://www.gazetevatan.com/asaf-savas-akat-596238-yazar-yazisi-siyasi-kavganin-ekonomiye-etkisi/28.12.2013>),

ATİK, Hayriye; "Siyasi Gelişmelerin Türk Ekonomisi Üzerindeki Etkileri," (<http://www.ankarstrateji.org/yazar/prof-dr-hayriye-atik/siyasi-gelismelerin-turk-ekonomisi-uzerindeki-etkileri/27.12.2013>)

ATİK, Hayriye; "FED Kararı ve Türkiye Ekonomisine Etkisi." (<http://www.ankarstrateji.org/yazar/prof-dr-hayriye-atik/fed-karari-ve-turk-ekonomisine-etkileri/24.06.2013>)

- ATİK, Hayriye; "Gezi Parkı Eylemlerinin Ekonomik Etkileri" (<http://www.ankarstrateji.org/yazar/prof-dr-hayriye-atik/gezi-parki-eylemlerinin-ekonomik-etkileri/08.06.2013>)
- ATİK, Hayriye; "Kur Yükselişi Karşısında Döviz Rezervleri Nasıl Korunacak?" (<http://www.ankarstrateji.org/yazar/prof-dr-hayriye-atik/kur-yukselisi-karsisinda-doviz-rezervleri-nasil-korunacak/03.09.2013>)
- ATİK, Hayriye; "Merkez Bankası Para Politikası Kurulunun 28 Ocak 2014 Tarihli Faiz Artırım Kararları ve Etkileri." (<http://www.ankarstrateji.org/yazar/prof-dr-hayriye-atik/merkez-bankasi-para-politikasi-kurulu-nun-28-ocak-2014-tarihli-faiz-artirim-kararlari-ve-etkileri/29.01.2014>)
- AKTÜRK, Oktay; (2013), İmalat Sanayindeki KOBİ'lerin Sorunları ve 2008 Küresel Krizinden Etkilenme Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma: Kırşehir İli Örneği, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya,
- BOZKUŞ, Fatoş, YILMAZ, Özlem Bay; "90 Şirket Eleman Arıyor" *Ekonomist Dergisi*, Ocak 2014
- BÜYÜK, Sedef Seçkin; (2014,) "Yeni Yıla Belirsizlik Ortamında Giriyoruz" *Capital Dergisi*, Ocak 2014
- ÇETİNKAYA, Murat; (2011), *Küresel Ekonomik ve Finansal Kriz, Türkiye Ekseninde Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, Nobel Yayıncılık, Ankara,
- DİKBAŞ, Kadir; (2013), "10 Yıl Sonra İlk Sert Düşüş," *Aksiyon Dergisi*, Haziran,
- KARACA, Okan; (2013), "Merkez Faiz Savunmasına Devam Diyor." *Ekonomist Dergisi*, Ekim 2013
- KARACA, Okan; "Ekonomi ve Siyaset," *Capital Dergisi*, Ocak 2014
- KARACA, Okan; "Döviz Kuru ve Ekonomi," *Capital Dergisi*, Şubat 2014
- KRUGMAN, Paul; (2008), *Bunalım Ekonomisinin Geri Dönüşü*, Çev:Neşenur Domanıç, Literatür Yayınları,
- Kırşehir Ticaret ve Sanayi Odası;(2014), "Kırşehir'in Ekonomik Yapısı.", <http://www.kirsehirtso.org.tr/K%C4%B1r%C5%9Fehir/K%C4%B1r%C5%9FehirinEkonomikYap%C4%B1s%C4%B1/tafid/2975/Default.aspx10.02.2014>
- Kırşehir İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğü, (2008), *Kırşehir Sosyal ve Ekonomik Göstergeler*, Kırşehir
- Milli Prodüktivite Merkezi; (2010), *İller Düzeyinde Verimliliği Artırma Projeleri*, MPM, Ankara,
- NAISBITT, John;(1997), *Megaterndler Asya*, çev:Ulaş Kaplan. Altın Kitaplar Yayınevi,
- ÖZKAN, Nesli; (2014), "Uluslararası Gelişmeler," (http://www.usbed.org/yayinlar/uluslararasi_gelismeler.pdf.12.09.2014)
- Para Politikası Kurulu Kararı; (2014), Sayı:2014-07. Toplantı Tarihi:28,Ocak 2014, Ankara,
- PARASIZ, İlker; (1995), *Kriz Ekonomisi*, Ezgi Kitapevi, Bursa,
- Reel Piyasa Kuru Belirledi; (2014), *Para Dergisi*, Ocak 2014
- TC. Ekonomi Bakanlığı; (2014), 2012-2013 Ocak-Aralık Dönemi Dış Ticaret İstatistikleri, Ankara,
- TC. Ekonomi Bakanlığı; (2014), *Dış Ticaret İstatistikleri-2013-2014-Ocak- Temmuz Dönemi*; (<http://www.ekonomi.gov.tr/index.cfm?sayfa=79192159-19DB-2C7D-3D5AE-56731D11E50.06.03.2014>)
- TCMB; "2014 yılı Para ve Kur Politikası" <http://www.imf.org/external/pubs/ft/ar/index.htm> ./12.02.2014
- TUİK;(Eylül 2014,) "İkinci Çeyrek Büyüme Rakamları," (<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=16193>.12.09.2014
- www.ahievran.edu.tr/06.03.2014,